

GLOBALOPOLIS I ISLAM

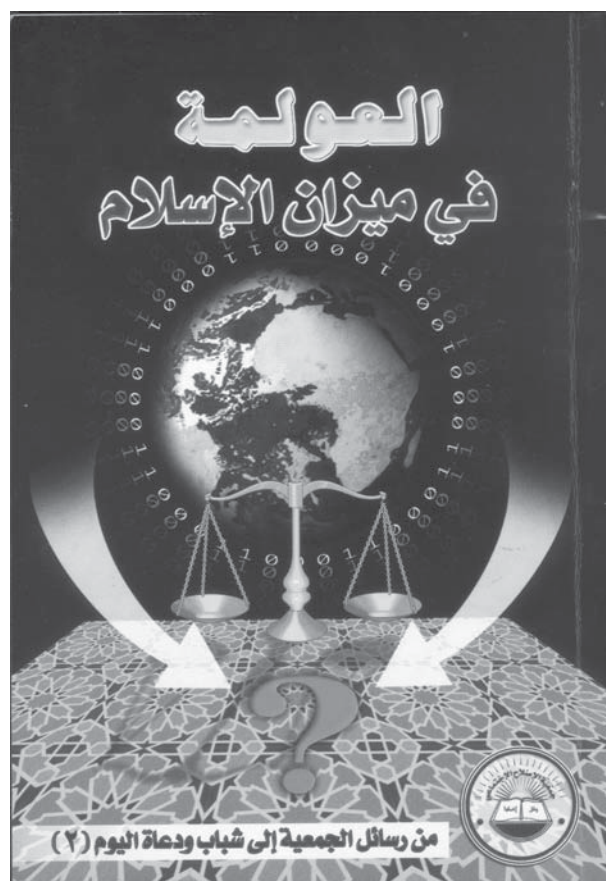
(NAPOMENE O MUSLIMANSKIM GLEDANJIMA NA GLOBALIZACIJU)

Enes KARIĆ

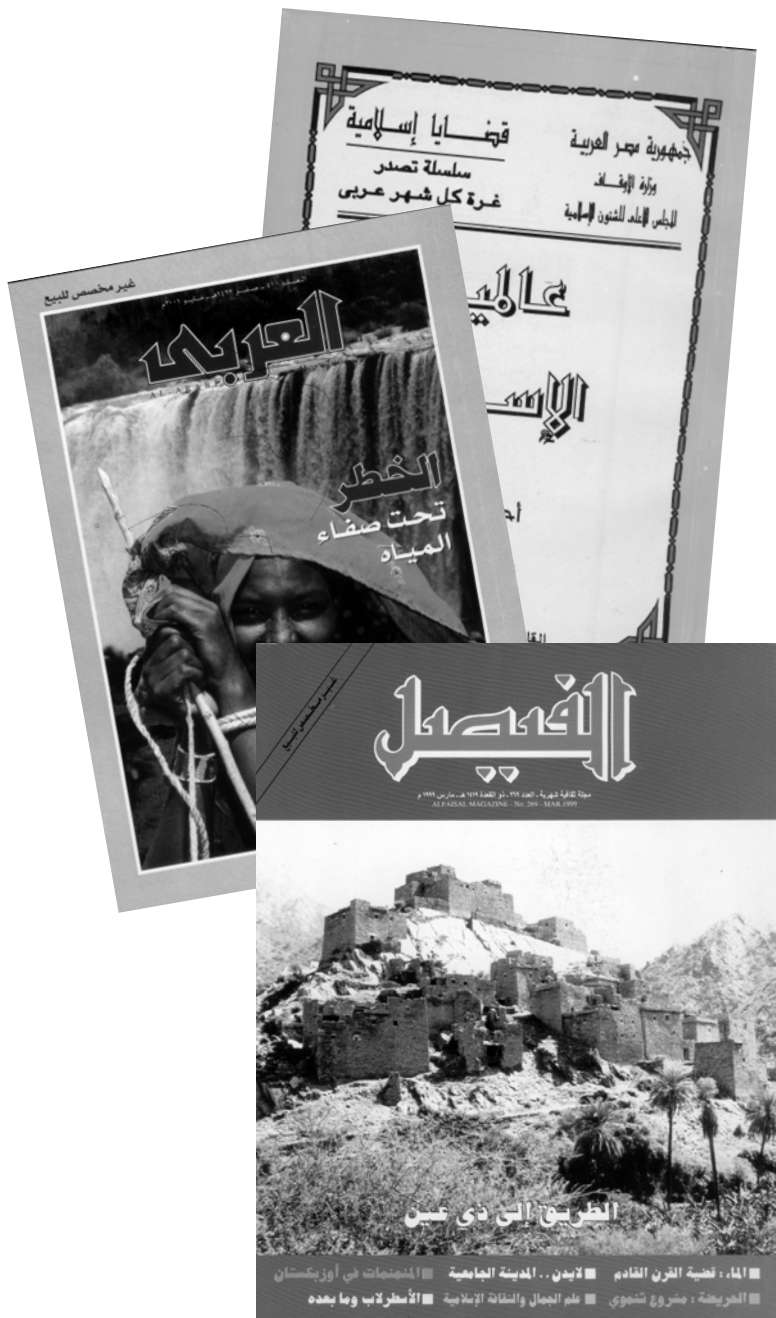
انّ العالم يواجه تيارا قويا عارما هو تيار العولمة الذي ينادي بفتح الحدود و إزالة العوائق أمام حركة البشر و الأفكار و رؤوس الأموال و البضائع و كل الدلائل تشير إلى أن هذا التيار سوف يزداد قوة و إندفاعا في السنوات القادمة على نحو يحتم علينا أن نتخذ نحوه سياسة واضحة ثابتة تتجاوز موقف المتفرج الذي يكتفي بالتأييد أو الشجب عن بعد

“Svijet se suočava sa jednim snažnim i silovitim pokretom - pokretom globalizacije, koji poziva otvaranju granica i ukidanju prepreka pred pregnućem čovječanstva, pred idejama, kapitalom i robama. Svi znakovi ukazuju na to da će, u godinama što dolaze, jačati moć i polet ovog pokreta u smjeru koji nam nalaže da prema njemu zauzmemo jasnu i stabilnu politiku koja će biti nešto više od stanovišta posmatrača koji se zadovoljava podrškom ili, pak, kuđenjem sa daljine.”¹

Ove riječi izgovorio je saudijski prijestolonasljednik princ Abdullah bin Abdulaziz, na samitu asocijacije zemalja Zaljeva prije dvije godine. Saudijski prijestolonasljednik Abdullah je jedan od najmoćnijih ljudi u regionu Bliskog istoka, te stoga riječi koje je

izgovorio svjedoče da se političari u islamskim zemljama sve više suočavaju sa problemom globalizacije na djelatan način, na način koji hoće i trebao bi biti, kako prijestolonasljednik

Abdullah slikovito veli, nešto više od slijepog podržavanja globalizacije ili pukog kuđenja tog danas najsnažnijeg vala u svjetskoj politici, industriji, ekonomiji i kulturi.

Šta je globalizacija za muslimanski svijet? Kako muslimanski intelektualci tumače globalizaciju? U kakvom stanju muslimani dočekuju najnoviji val globalizacije? Da li je globalizacija pozitivan i obećavajući izazov za muslimane? Zašto ima muslimana koji odbacuju globalizaciju? Ima li muslimanski svijet vlastiti odgovor na izazov globalizacije? Šta globalizacija može donijeti evropskim

muslimanima i da li je ovakva globalizacija njihova šansa?

Ovo su važna pitanja na koja muslimanski autori nude svoje odgovore već nekoliko godina. Ova naša studija predstavit će, makar u sažetom obliku i u vidu jedne skice, glavna pitanja, odgovore i dileme na koje nailazimo u savremenim muslimanskim raspravama o fenomenu globalizacije.

***

Počnimo odmah jednom, po muslimanski svijet nimalo bezazlenom, retoričkom konstatacijom: Bauk globalizacije kruži islamskim svijetom i odnedavno je to tema od najvišeg reda važnosti na velikom broju instituta, univerziteta i foruma u muslimanskim zemljama, kao i u velikom broju analitičkih časopisa koji izlaze u arapskim i islamskim zemljama. Globalizacija ('awlamah) je za muslimanski svijet više od riječi, više od termina, ona je pitanje krupno poput kolonijalizma ili neokolonijalizma.

Kad smo kod same riječi, treba kazati da je termin 'awlamah (عولمة = globalizacija) posebno pripremljen u savremenom arapskom jeziku da bi se njime označio ulazak, odnosno stupanje, današnjeg svijeta ('alam) u eru globalizacije ('awlamah), "općeg posvjetovljujućeg povezivanja svijeta". U arapskom jeziku nerijetko se upotrebljava i riječ kawniyyah (كونية = univerzalizam) da bi se njome označio proces današnjeg globaliziranja i univerzaliziranja. U prebogatom obilju savremenog arapskog jezika nalazimo još nekoliko sinonima za globalizaciju, na primjer šawmalah (شوملة), kao i kawkabah (كوكبة), i oba termina označavaju "planetarizaciju", "globalizaciju".²

Prelazeći odmah na stvar kažimo da pitanje globalizacije, naravno, nije u prvom redu terminološko pitanje, niti se pitanje globalizacije iscrpljuje na ravni terminološkog definiranja i određenja. Globalizacija je danas prije svega sinhronizirana ideološka, politička,

ekonomska, informacijsko-medijska, kulturna... pojava i pokret planetarnog ujedinjavanja svijeta iza koga stoji Zapad, a na Zapadu su glavni pokretači globalizacije Sjedinjene Američke Države. Stoga nisu rijetki muslimanski autori koji globalizaciju nazivaju amerikanizacija (na arapskom amrakah - أمركة)³ S tim u vezi napomenimo da se u savremenim arapskim izvorima, arapskoj publicistici i medijima često susrećemo sa sintagmom amerikanizacija svijeta (أمركة العالم), Amerika se, štaviše, u ovim tekstovima i medijima naziva “prvim, glavnim sponzorom plana globalizacije” (أمريكا هي الراعي الأول لمشروع العولمة)!

Prosta definicija globalizacije koju navode muslimanski autori veli da je to proces, pokret, štaviše doktrina i filozofija posredstvom koje znanje, robe, usluge, kapital, investiranje, rad... prekoračuju nacionalne, kulturne, rasne i jezičke barijere i granice i tim prelaženjem poprimaju međunarodni i globalni karakter. Također, proizvode međunarodne i dalekosežne učinke. Međutim, daleko važnije je da u najnovijoj formi globalizacije posredstvom kretanja i kolanja roba, usluga, kapitala, investiranja, rada... preko kulturnih, političkih, vjerskih... granica prelaze i ideje i vrijednosti.

I prije su, naime, svijetom putovale robe, novac, kapital, ljudi, ali iza putovanja, na primjer, kineskih vaza nije stajala želja kineskih carstava da na cijeli svijet nabace обруč unifikacije po svojoj vlastitoj mjeri. Za razliku od putovanja robe, ljudi, rada, kapitala ili pak putovanja ideja i nazora prostorima drevnih civilizacija i vremena, u današnjem procesu globalizacije valja imati na pameti da se ne radi o pukom prekograničnom putovanju i tumaranju robe i kapitala, ideja i vrijednosti, već je kroz sadašnji proces globalizacije na djelu unificiranje ideja i vrijednosti svijeta.

Današnja globalizacija želi biti obuhvatna, ili se pak predstavlja kao totalna i s totalnim pozvanjima, i ona ima svoje aspekte, zapravo, postoji nekoliko putova i sredstava kako i čime

danas globalizacija maršira svim stranama svijeta.

Stoga, ima više vrsta globalizacije, a među najvažnijima muslimanski autori izdvajaju:

- A) ekonomsku (العولمة الاقتصادية),
- B) kulturnu (العولمة الثقافية),
- C) političku (العولمة السياسية),
- D) sigurnosnu (العولمة الأمنية),
- E) medijsku (العولمة الإعلامية),
- F) obrazovnu (العولمة التعليمية).⁴

U svim ovim aspektima globalizacije prisutna je, tvrde muslimanski autori, jedna ideologija globalizacije (إعتقاد العولمة), ali i globalizacija ideologije (عولمة الإعتقاد)! Stoga je ideološki aspekt globalizacije najvažniji, on je određujući, on pokreće, sabire i ujedinjava sve druge aspekte globalizacije.

Snažni ideološki porivi globalizacije vidljivi su po tome što zagovornici i proroci globalizacije ne zagovaraju globalizaciju kao globalizaciju, već često kao puki ideološki globalizam, globalizam kao konačnu sudbinu svijeta, kao proces na koji se na mnogim stranama svijeta gleda kao na zadnju (ili, pak, logičnu) fazu kapitalizma, kolonijalizma i imperijalizma. Globalizacija je, stoga, politički problem jer se bavi procesom uređenja svijeta i svjetske zajednice iz samo jednog središta, koji više nije na stadiju metropolisa i megalopolisa, već sve više na razini globalopolisa.

Zapad, dakle, ostaje biti domovina metropola i megalopolisa, ali sada sve više zakoračuje u fazu globalopoliskog središta!

Glavna poluga današnje ideološke koncepcije globalizacije jeste ekonomija, bolje kazati, današnjoj (zapadnoj) ekonomiji globalizacija je i glavni cilj, ali i glavno sredstvo, jer posredstvom ekonomije širi se proces globalizacije, dok se posredstvom globalizacije širi ekonomija. Evropska ekonomska zajednica, zatim Sjeverno-američki sporazum o slobodnoj trgovini (NAFTA), itd., jesu regioni ekonomske globalizacije u samoj kući Zapada. Po sličnom

obrascu nastaju ili će nastati ekonomske integracije u dvorištu Zapada, a potom dalje. Međunarodni Monetarni Fond (صندوق النقد الدولي) u arapskim se medijima opisuje kao glavna finansijska institucija globalizacijskog procesa. Za sve to potrebno je imati medije i kontrolu nad njima, a medijski monopol globalopolisa i medijsko niveliranje svijeta podstiče i oživljava kulturno unificiranje svijeta, što, naravno, izaziva suprotstavljanja i, ponekada, žestoke otpore na mnogim stranama svijeta.

Otpori ekonomskom, medijskom, političkom... unificiranju svijeta javljaju se prije svega iz kulturno-civilizacijskih razloga, jer, dok se tehnika današnje globalizacije može presađivati iz jednog u drugi kraj svijeta, dotle je sa kulturnim obrascima sasvim drugačije, jer kulturni obrasci ne nastaju na površini ljudskog bivstvovanja već su duboko usađeni u ljudskom duhu. Bošnjacki filozof, profesor Ferid Muhić, na ovo je upozorio nedavno rekavši da je jedna od etapa globalizacije dijeljenje svijeta, iščašivanje dijelova svijeta iz njihove tradicionalne cjeline koja je nastajala tokom hiljadu i više godina. Potom globalizacijski proces tako izdijeljeni svijet spaja u novu vještačku cjelinu, dizajniranu sada po projektu i naumu globalizacije.⁵

Otpori globalizaciji i novom svjetskom poretku

Kuvajtski sedmični časopis *al-Mudžtama'* ("Društvo"), koga izdaje kuvajtsko Društvo za društvenu reformu ("Džam'iyatu l-Islahi l-Idžtima'i), već dulje vrijeme bavi se pitanjima globalizacije. Nedavno je ovaj sedmičnik objavio i jednu brošuru pod naslovom "Globalizacija na vagi islama" (العولمة في ميزان الإسلام). Opći tretman i gledanje na globalizaciju u listu *al-Mudžtama'* je negativno. Spomenuta knjižica (koja je zapravo rezime pisanja ovog časopisa o temi globalizacije) napada

globalizaciju sa istom žestinom sa kakvom se na stranicama ovog lista uobičajilo napadati kolonijalizam, kapitalizam, socijalizam, komunizam i imperijalizam, te druge izme koji su čeda Zapada.

Pisac ove brošure Abdullah b. Sulejman al-'Atiqi povezuje proces globalizacije sa novim svjetskim poretkom (النظام العالمي الجديد) i globalizaciju smatra čedom novog svjetskog poretka. Globalizacija je, smatra on, "nova dominacija u okviru liberalnog kapitalizma" (فهي هيمنة جديدة في إطار الليبرالية الرأسمالية), globalizacija je, smatra on, "pokušaj brisanja identiteta svih vjera svijeta, identiteta ideja naroda, njihovih vjerovanja..."

محاولة لطمس هوية كل أديان العالم و أفكار الشعوب و معتقداتها

On globalizaciju naziva "novom vjerom koja se nameće cijelom svijetu" (هي الدين الجديد) (الذي يفرض على العالم كله) te u oštrom tonu dodaje da globalizacija ide za tim da unificira "moral, ponašanje, ideje, robe, poduzeća/tvrtke/kompanije i vjeru".

Ovaj autor globalizaciju smatra "batinom novog kolonijalizma" (إنها عصا استعمارية جديدة)! Od svega ovoga najopasnije je, smatra ovaj autor, pokušaj "globaliziranja islamske vjere i njezinog hibridnog spajanja sa Zapadom" (و أخطر من ذلك كله محاولة عولمة الدين الإسلامي و تهجينه للغرب). Potom dodaje da je globalizacija, ni manje ni više, nego "hobotnica koja se ovija oko vrata islamskog svijeta" (العولمة هي الأخطبوط) (الذي يلف عنق العالم الإسلامي)!

Projekt globalizacije ima i svoje poluge, smatraju autori u časopisu *Al-Mudžtame'a*, to su Međunarodna banka, Međunarodni monetarni fond, potom GATT, Sedam razvijenih zemalja, multinacionalne kompanije (الشركات المتعددة الجنسيات).

Naspram pojma 'awlamah (globalizacija) arapski muslimanski autori stavljaju antipodni pojam aqlamah (lokalizacija). Lokalizaciju nazivaju još i mahaliyyah (محلية). Mnogo je naslova tipa "Globalizacija i lokalizacija" (العولمة و الأقلمة), a u raspravama koje slijede kasnije

opisuje se današnja napetost između globalizacije s jedne i lokalizacije s druge strane. Ima mišljenja da za islamski svijet nije dobra ni isključiva globalizacija, niti isključiva lokalizacija, tako danas misli Chandra Muzaffar, ugledni malezijski naučnik (njemu ćemo se vratiti domalo kasnije).

Muslimanski autori koji odbacuju globalizaciju smatraju da je ona završni čin totalne dominacije Amerike nad Zapadom, i Zapada nad ostatkom svijeta. Ovi autori nerijetko smatraju da pojmovi “slobodna trgovina” (التجارة الحرة), zatim “slobodno tržište” (السوق الحر) i sl., jesu sinonimi za globalizaciju, a globalizacija sinonim za dominaciju (هيمنة) i amerikanizaciju (أمركة).

Amerika je u magazinu *Al-Mudžtama‘*, i od strane njegovih autora koji na globalizaciju gledaju sa stanovišta negiranja, označena kao poseban širitelj, rekli bismo respirator globalizacije, a globalizacija se u ovim tekstovima slika kao nešto što nema unutaršnjeg duhovnog sadržaja, već je puka vanjska i duboko netradicionalna stvar.

Upozorava se da je globalizacija inicijalno stvar tehnike i informatičkih komunikacija, a ne stvar duha, kulture i tradicije. Grupa autora u *Al-Mudžtama‘i* smatraju da je američko društvo predisponirano da svijetom širi ovakvu globalizaciju koja, navodno, nastoji nivelirati tradicionalne kulturne obrasce svijeta, a Amerika to radi po unutaršnjoj inerciji i zbog toga jer je američko društvo jedno netradicionalno, “tehničko” društvo. Tako se u arapskim časopisima veli da je otvorenost američkog društva (إفتتاح المجتمع الأمريكي) razlog za lansiranje globalizacijskih teorija, jer to društvo ponajviše apsorpira, ponajviše je podložno promjeni i usvajanju novoga...

فهو الأكثر قبولاً للإستعاب و التغيير و تبني الجديد

Ovim se želi kazati da je globalizacija proces kojim Amerika želi apsorbirati svijet, a može ga apsorbirati samo ako ostatak svijeta učini - kroz proces globalizacije - sebi sličnim, to jest

netradicionalnim društvom, društvom vrtoglave promjene. Nisu rijetki autori koji tvrde da ova velika sila prethodno, prije samog procesa globalizacije, voli i nastoji da “usitnjava svijet” (تجزئة العالم), da bi ga potom lakše globalizirala.

Na planu ekonomije, vodeće industrijske sile, zemlje Sjevera, stalno iznova uvode nove tehnologije. Protivnici globalizacije podsjećaju da su jedino te zemlje u stanju pratiti te tehnološke mijene, drugim je zemljama preostalo da imaju “zastarjelu tehnologiju”. Odatle se na stalno nove tehničke izume, recimo brzu smjenu kompjuterskih generacija, gleda kao na jednu od glavnih poluga globalizacije. Amerika tako uvijek prednjači u industrijskoj proizvodnji “slike svijeta”. Ova zemlja proizvodi 85% filmova u svijetu, američke TV mreže najefikasnije i najcjelovitije pokrivaju zemaljsku kuglu, a time se širi i glavni jezik globalizacije - engleski.

Nisu rijetke tvrdnje u arapskoj publicistici da je “engleski jezik danas gospodareći jezik, koji se želi nametnuti kao jedini jezik u novom poretku globalizacije” (إن اللغة الإنجليزية هي اللغة السائدة اليوم و يراد فرضها كلفة وحيدة في نظام العولمة الجديد).⁶

Brošura “Globalizacija na vagi islama” donosi jednu fetvu (vjersku deciziju) u kojoj se kaže da “vjerovati u globalizaciju jeste kufr i vjeroodstupništvo” (ان الإعتقاد بالعولمة كفر و ردة) (عن الدين).

Ipak, kad se u ovoj brošuri govori o tome kako se odnositi prema globalizaciji, nude se tri moguća stava:

- A) odbijanje globalizacije,
- B) prilagođavanje njoj, i
- C) potpuno utapanje u globalizaciju.

Za prvi stav, to jest potpuno odbacivanje globalizacije i otvoreni rat protiv nje, veli se da nije dobar, niti će voditi dobru. Rat protiv globalizacije odbacuje se kao nešto što “u stvarnosti nije moguće, jer je globalizacija postala opći tok, a svijet je postao malo selo”

ان هذا الإتجاه غير ممكن واقعا لأن العولمة تيار عام و (العالم أصبح قرية صغيرة). Također se odbacuje i potpuno utapanje u opći tok globalizacije.

Stoga brošura predlaže srednji put, to jest put selekcije (إنتقاء), zapravo “uzeti od globalizacije pozitivne stvari a odbaciti negativne” (أخذ الإيجابيات و نبذ السلبيات), u globalizaciji ima mudrih stvari, a “mudrost je dragocjenost, gdje god je vjernik nađe treba da je uzme”, zaključuje ova brošura.

Ipak, mnogo je časopisa u arapskim i muslimanskim zemljama koji na globalizaciju ne gledaju iz pozicije apriornog odbacivanja. Na primjer, za ugledni kuvajtski časopis *Al-Arabi* globalizacija nije sporan proces ukoliko muslimanski narodi uzmu obrazovanje za svoju strategiju. *Al-Arabi* u jednom svom broju donosi članak o globalizaciji, i u njemu kaže:

إننا لن نستطيع منافسة الولايات المتحدة و اليابان و ألمانيا مثلا في صناعة السيارات أو الصناعات الثقيلة أو إننا لن نستطيع منافسة الولايات المتحدة و إنجلترا و فرنسا و روسيا في صناعة السلاح لظروف متعددة لا محل هنا للإشارة إليها لكننا نستطيع إذا أردنا أن ننافس في مجال التعليم و إعداد القوى البشرية

“Ne možemo se natjecati sa Sjedinjenim Američkim Državama, Japanom i Njemačkom, na primjer, u proizvodnji automobila ili u teškoj industriji, ne možemo se natjecati sa Sjedinjenim Američkim Državama, Engleskom, Francuskom i Rusijom u proizvodnji oružja zbog brojnih okolnosti, ovdje nije mjesto da na njih ukazujemo, ali se možemo - ako htjednemo - natjecati na polju obrazovanja i pripravljanja ljudskih potencijala...”

Posmatrači procesa globalizacije ističu da su Sjedinjene Američke Države glavno žarište globalizacije. Amerika je zemlja koja, tvrde muslimanski autori, promovira “kulturu globalizacije” (ثقافة العولمة), premda se mnogi pitaju da li, mislimo li pojam kulture u tradicionalnim obrascima, “kultura globalizacije” uopće postoji. Časopis *Al-Arabi*, inače, ima zanimljivu sintagmu - “potop globalizacije” (طوفان العولمة). Piše o velikom zanimanju arapskih studenata danas

za učenje engleskog jezika, tog glavnog jezika globalizacije. Međutim, u *Al-Arabiju* se tvrdi da se globalizacije ne treba plašiti, jer globalizacija ne znači nestajanje i gubljenje vlastitih kulturnih obilježja (لا يعني هذا الذوبان و فقدان معالم الذاتية الثقافية).

Tačno je da ima bojazni za gubitak vlastitih kulturnih osobenosti u općoj tehnicizaciji svijeta, ali to nije posljedica, smatra se, antikulturnog djelovanja tehnike, već je posrijedi čisto psihološko stanje sažeto u riječima “Pobijedeni voli oponašati pobjednika” (إن المغلوب مولع بتقليد الغالب), kako to lijepo kaže jedna arapska poslovice. Muslimanski su narodi već poodavno tehnički inferiorniji, a inferioran je predisponiran da oponaša onoga ko mu je superioran!

Rijadski kulturni magazin *Al-Faisal*, kao i rijadski vojni časopis *Al-Askariyyah* na val globalizacije ne gledaju sa unaprijed zadatim strahom, niti sa negiranjem.

Al-Faisal ističe da ima “globalizacija kulture i globalizacija politike” (عولمة الثقافة و عولمة السياسة), te ukazuje da “globalizacija nije prihvatljiva u kulturi” (إنها غير مقبولة في الثقافة), ali je u politici globalizacija neizbježan proces i ona se javlja kao ideologija političkog imperija Zapada.

Vojni časopis *Al-Askariyyah* posvetio je cijeli svoj broj (maj 1999.), tačnije blok od deset studija temi globalizacije.

Al-Askariyyah govori o pozitivnim i negativnim stranama globalizacije.

Pozitivne su: bogatstvo informacija, internet, tehnička dostignuća, razvoj, razmjena znanja, razmjena spoznaja, kulture, ideja među narodima, širenje puteva sporazumijevanja. U pozitivne stvari globalizacije *Al-Askariyyah* još ubraja i medijsko povezivanje svijeta i mogućnost bržeg saznavanja različitih mogućnosti i alternativa koje se nude.

Negativne strane globalizacije su, prema magazinu *Al-Askariyyah*, slijedeće: gubljenje ravnoteže između materijalnih i duhovnih vrijednosti (فقدان التوازن بين القيم المادية و الروحية),

الصراع بين) tehnologije i ideologije (الإيديولوجية و التكنولوجية), gubljenje kulturnog identiteta zato što veći utjecaj na ljude vrše one kulture koja su dominirajuće (الثقافات) (المهيمنة), a tu je posrijedi i proizvodnje štetnog utjecaja ekonomskih centara sa velikom moći.

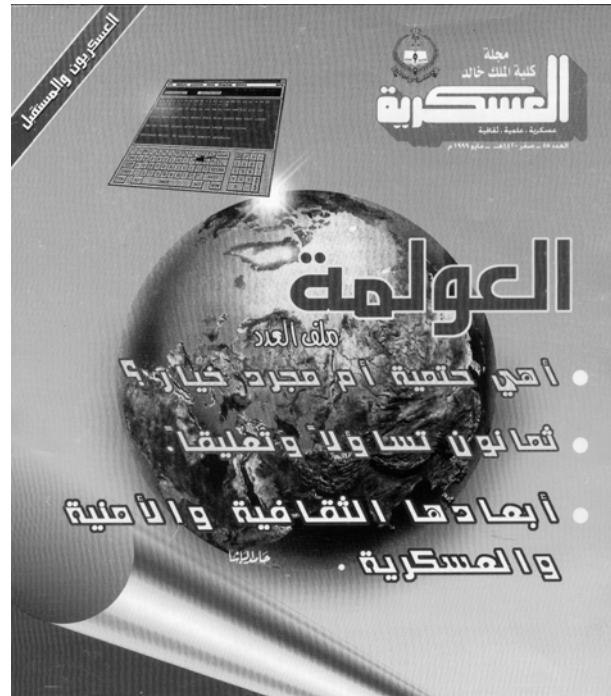
Globalizacija, veli časopis *Al-Askariyyah*, dovela je do toga da je industrijski Sjever taj koji proizvodi, a nerazvijeni Jug je taj koji troši (أوجدت شمالاً صناعياً منتجاً و جنوباً نامياً مستهلكاً)! Budući da ovim dolazi do neravnomjerne raspodjele bogatstva i nepravdenog participiranja u njemu, to dovodi do duplih standarda (ازدواجية المعايير) u svjetskoj politici, a to je, smatra se, zlo čedo globalizacije zato što se po automatizmu smatra da onaj ko ima višeg udjela u bogatstvima svijeta, taj ima više i prava u svijetu!

Napomenimo u kontekstu govora o udjelu u bogatstvima i pravima da kuvajtski magazin *Al-Mudžtama'a* smatra da nije slučajno u eri globalizacije lansirana tema o "ljudskim pravima" (حقوق الإنسان). Arapski i muslimanski časopisi ističu da je priča o ljudskim pravima danas postala svojevrsna ideologija ljudskih prava, i svojevrsna zamjena za masovne ideologije socijalizma i komunizma. No, ideologija ljudskih prava, tvrdi se, nema za cilj svoje ispunjenje, već ima u zadatku da za globalizaciju pripravi ideološki prostor na kome će "bogatiji biti još bogatiji".

Globalopolis umjesto megalopolisa - umjerenija gledanja na globalizaciju

Procesom globalizacije danas, dakle, sve više na scenu stupa globalopolis, on odmjenuje metropolis, megalopolis ili megalopolise.

Chandra Muzaffar tvrdi da pod globalizacijom podrazumijeva "proces kroz koji robe, usluge, kapital, investiranje i rad prelaze granice i ograde i poprimaju međunarodni karakter". Ovaj malezijski

profesor tvrdi da ispod procesa globalizacije dolazi i do prelaska i transakcije i uzajamne migracije ideja i vrijednosti. Po njemu, to je činjenica koja ima daleko važniji značaj i to je daleko važniji dio procesa globalizacije od puke činjenice planetarnog putovanja roba i novca.

Ovaj malezijski profesor tvrdi da je tek djelomično tačno da je i u minulim stoljećima bilo globalnih procesa, ali je ono što se danas događa sasvim jedinstven primjer globalizacije. Chandra Muzaffar navodi intenzitet, obim i brzinu globalizacije danas i to je nešto što nema premca u povijesti.

Chandra Muzaffar također tvrdi da nije tačno da u sadašnjem valu globalizacije samo Sjever vrši ekspanziju prema Jugu, već je, srećom, tačno i obrnuto, naime i Jug vrši utjecaj na Sjever. U kulturnom smislu zanimljiv je primjer kuhinje, veli profesor Chandra Muzaffar. Sjever sve više preuzima kuhinju Juga, jelo zvano kari (curry) sve je učestalije, recimo, u britanskim restoranima.

Današnja globalizacija pruža mogućnost afirmacije naroda Juga, a dijelom to vidimo u globalizaciji kulture, sporta, politike, biznisa.

Vraćajući se islamu kao svojoj vjeri, profesor Chandra Muzaffar tvrdi da po islamski

svijet globalizacija ima mnoge pozitivne, ali i mnoge negativne aspekte.

Pozitivno je da današnji val globalizacije predstavlja nastupanje informacijskih i komunikacijskih tehnologija. Time će različite zajednice i narodi lakše međusobno upoznati jedni druge, i bolje se razumijevati. To je šansa za intenzivnije ispunjenje zahtjeva koji se naznačava u Kur'anu (sura XLIX, ajet 13.) kad se kaže:

O ljudi! Mi smo vas od muškarca i žene stvorili i plemenima i narodima vas učinili da biste se upoznavali!

Od vas je kod Allaha najplemenitiji onaj koji se Njega najviše boji!

Allah sve zna i obaviješten je.'

Globalizacija je danas, smatra Chandra Muzaffar, sa svojim informacijskim tehnologijama idealna prilika da se ovaj kur'anski zahtjev internacionalnog, međunarodnog upoznavanja ostvari efikasnije. Prilika je tu, a sasvim je drugo pitanje da li će do toga doći, veli profesor Chandra Muzaffar.

Ali, najteže pitanje sa kojim će se susresti proces globalizacije jeste pitanje tehnike i tehnologije, smatra Chandra Muzaffar. Tehnologija se razvija, ali na proturječan i paradoksalan način, to jest ona ne stvara nova radna mjesta već ih ukida. Evropa danas ima preko 30 miliona nezaposlenih, premda je u samom vrhu tehnološke razvijenosti. Imamo rast i razvoj tehnologije, ali nemamo rast radnih mjesta. Tehnologija, dakle, ne proizvodi radna mjesta, već proizvodi sve veće razlike među zaposlenima. Tako, po današnjim statistikama, fizički radnik u Šri Lanki, s obzirom na to kolika mu je nadnica, treba raditi hiljadu i dvije stotine godina da bi zaradio onoliko koliko zaradi magnat Bill Gates za samo jedan dan! Globalizacija, dakle, koncentrira bogatstvo u ruke manjine, to je pojava koju Kur'an strogo osuđuje. Također, nije nužno da tehnologija uvijek poboljšava kvalitet života, usljed ekološkog bumeranga. Tehnologija je slijepa spram prirode, naročito

ljudske prirode, i to bi projektanti globalizacije morali imati na umu.

Sve su to činjenice koje ne dopuštaju da se o globalizaciji govori jednostrano.

Ipak, na sceni je uspravljanje globalopolisa. Više od sedam milijardi ljudi stanovnici su ovog globalopolisa. Među njima ima blizu milijardu i pet stotina miliona muslimana. Da li muslimani u globalopolisu vide i traže i svoju šansu, naročito s obzirom na svoj središnji komunikacijski položaj u svijetu?

Bilo je više zapadnih projekata globalizacije, među njima su najvažniji kolonijalizam, kapitalizam, socijalizam. Dakako, i komunizam i nacizam jesu svojevrstni zapadni projekti globaliziranja. Muslimanski svijet se pred ovim zapadnim izmima, uglavnom, povlačio u sebe, povlačio se u stanje koje je Hegel nazvao "orijentalni mir".

Muslimani bi trebali znati da sa globalopolisom i globalizmom nije isto kao sa dosadašnjim zapadnim izmima. Muslimani u globalopolisu moraju participirati svojim prinosima globalizaciji, oni sami moraju tumačiti globalizaciju ne kao svoga neprijatelja već kao svoju vlastitu mogućnost. Islam je univerzalna vjera i nikakav univerzalni projekt ne bi smio da se odvija mimo njihove pažnje.

Globalizacija čeka da joj se udahne duhovna komponenta i sadržaj. Tu islam može ponuditi svoja tradicionalna učenja i svete poruke. Islam i druge tradicionalne vjere mogu globalizaciji podariti viši smisao, ono što je ponad trke za profitom, što je iznad pukog nabacivanja obruča na našu planetu Zemlju.

Zadaća muslimanskih i islamskih intelektualaca danas, u eri globalizacije, trebala bi se sastojati u tome da u islamu afirmiraju univerzalne aspekte, ukratko - da afirmiraju univerzalnost islama. Arapska sintagma 'alamiyyatu l-islam (عالمية الإسلام) znači upravo "univerzalnost islama". Ahmed Shalaby (Šelebi) nedavno je objavio knjigu na arapskom pod istim naslovom.

Islam ima univerzalna pozvanja te se mora suočiti sa svim što se pojavi sa istim takvim ambicijama. Globalizaciju ne treba tumačiti kao nevjernički izum i zavjereničko djelo protiv islama, već kao izazov na koji islam može dati svoje odgovore i tako doprinijeti rađanju plodova na korist svoju i na korist cijeloga čovječanstva.

Bilješke:

1 Citirano prema časopisu *Al-‘Askariyyah*, br. 58., maj, 1999. (str. 18-19).

2 Termin globalizacija redovno se na arapskom prevodi riječju ‘awlamah. Sinonime za globalizaciju koje navodimo u tekstu pronašli smo u brošuri *Al-‘Awlamah fi Mizani l-Islami*, od autora Abdullaha b. Sulaymana al-Atiqija, Kuvajt, 2001. godine (str. 9-10.).

3 Arapski časopisi *Al-Mudžtama‘*, *Al-‘Arabi*, *Al-Faisal* i brojni drugi navode termin “amerikanizacija”.

4 Ovi termini i sintagme nevedeni su prema brojnim arapskim tekstovima o globalizaciji objavljenim tokom dvije prošle godine.

5 Ove zanimljive opservacije profesor Muhić je iznio u intervjuu objavljenom u jednom od brojeva sarajevskog magazina *Dani* (aprila 2001. godine).

6 Svi arapski citati u ovom eseju navedeni su iz mnoštva članaka o globalizaciji koji su objavljeni u časopisima *Al-Mudžtama‘*, *Al-Faisal*, *Al-‘Askariyyah*, *Al-‘Arabi*, itd., ili iz navedene brošure *Al-‘Awlamah fi Mizani l-Islam*, itd.

m